

УДК 378.091.3:378.011.3-051]:004.77

DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2025.325686>

Світлана Кушнірук, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки педагогічного факультету
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
Дмитро Хоркін, здобувач третього
(освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ЗВО

У статті висвітлені особливості впровадження інноваційних технологій як засобу формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти. Автори надали тлумачення цього поняття і запропонували складові комунікативної компетентності майбутнього викладача ЗВО; здійснили аналіз і науково обґрунтували низку інноваційних технологій, які доцільно застосовувати викладачам-практикам з метою формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів ЗВО (з'ясовано їх суть і переваги, а також запропоновано варіанти їх застосування в освітньому процесі).

Ключові слова: професійна підготовка; інноваційні освітні технології; комунікативна компетентність; майбутні викладачі ЗВО; інтерактивні методи навчання; гейміфікація; технологія чатботів.

Лит. 15.

Svitlana Kushniruk, Doctor of Sciences (Pedagogy), Professor,
Head of the Pedagogy Department, Faculty of Pedagogy,
Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University
Dmytro Khorkin, Graduate of the Third
(Educational and Scientific) Level of Higher Education,
Mykhaylo Drahomanov Ukrainian State University

INNOVATIVE TECHNOLOGIES AS A MEANS OF FORMING COMMUNICATIVE COMPETENCE OF FUTURE TEACHERS OF HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article presents an analysis of innovative technologies as a tool for forming the communicative competence of future higher education instructors. The authors define the concept and propose the components of the communicative competence of future higher education instructors. It is emphasized that in the modern educational process, during the professional training of future instructors, it is essential to use innovative pedagogical technologies to develop and enhance communicative competence. A range of innovative technologies is examined and substantiated (the essence, advantages, limitations of their application are identified, and implementation options in the educational process are proposed) that can be applied to the development of communicative competence in future higher education instructors: 1) interactive teaching methods (debates, discussions; case-based technologies); 2) gamification in education (educational games; gaming platforms); 3) chatbot technology ("Replika", "ChatGPT (OpenAI)", "Woebot"). The authors conclude that each of these technologies has its unique characteristics when applied to the development of communicative competence in future instructors. Thanks to the diversity of these technologies, future instructors are provided with opportunities to practically enhance their communication skills. The integration of these tools into the educational process not only improves communication but also enables the implementation of innovative pedagogical approaches, which prepare future instructors for real-life educational situations. Further research prospects include examining psychological barriers in the use of innovative technologies and their impact on the communicative competence of future higher education instructors.

Keywords: professional training; innovative educational technologies; communicative competence; future teachers of higher education institutions; interactive teaching methods; gamification; chatbot technology.

Актуальність дослідження. Сучасний освітній процес, зокрема в закладах вищої освіти України, постійно зазнає змін, що зумовлені швидким розвитком технологій, глобалізацією та зміною соціальних вимог щодо кваліфікації педагогічних кадрів. Професія викладача ЗВО потребує від особистості, яка її обіймає, постійного вдосконалення комунікативних навичок, оскільки ефективність комунікації є ключем до

успішного навчання та розвитку студентів. Інноваційні технології, які активно інтегруються в освітній процес закладів вищої освіти, можуть стати вагомими інструментами у формуванні комунікативної компетентності майбутніх викладачів.

Необхідність дослідження особливостей застосування інноваційних технологій в освітньому процесі закладів вищої освіти для формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів ЗВО

зумовлена кількома чинниками. По-перше, в сучасному світі важливим складником успішності професійної діяльності викладача ЗВО є не лише знання предмету, але й уміння ефективно взаємодіяти зі студентами, досягати порозуміння та забезпечувати сприятливу атмосферу для навчання. По-друге, з огляду на цифровізацію сучасної освіти та поширеність застосування новітніх технологій в освітньому процесі ЗВО України, важливо забезпечити підготовку майбутніх викладачів до ефективної роботи з такими інструментами. Третім важливим чинником є потреба в адаптації викладачів і студентів до особливостей надання й отримання знань, зокрема в умовах дистанційного та змішаного навчання, коли комунікація між ними може бути ускладнена неналагодженістю особистого контакту.

Таким чином, упровадження інноваційних технологій в освітній процес ЗВО України не лише відповідає вимогам часу (є нагальною), але й сприятиме розвитку основних комунікативних навичок майбутніх викладачів ЗВО, необхідних для забезпечення ефективності професійної діяльності майбутніх викладачів. Ці технології стають важливими інструментами для підвищення ефективності освітнього процесу в закладі вищої освіти і сприятимуть розвитку педагогічної майстерності здобувачів вищої освіти.

Аналіз сучасних публікацій та досліджень. Питання формування комунікативної компетентності як складової професійної компетентності окреслюється у наукових працях Т. Єжижанської, О. Боровець, О. Корніяки [4; 2; 7] та ін. З позиції вимог інформаційного суспільства щодо професійних якостей майбутнього викладача закладу вищої освіти дослідження цієї проблеми здійснює О. Краєвська. Методи формування комунікативної компетентності розробляє О. Кучерук [10].

У науковому доробку Н. Мирончук та О. Антонова висвітлюється своєрідність формування комунікативної компетентності в умовах змішаної форми навчання [11].

З позиції основної проблеми сучасної лінгводидактики актуалізується ця проблема у наукових працях Г. Васківської [3]. Науковий доробок М. Заушнікової містить психологічні аспекти формування комунікативної компетентності.

Теоретичні основи застосування сучасних педагогічних технологій в освітньому процесі ЗВО України обґрунтовано у наукових працях І. Богданової, І. Дичківської, В. Матірко, О. Сидоренка, Ю. Сурміна, В. Лободи, О. Пометун та інших вчених.

Метою статті є аналіз інноваційних технологій як засобу формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Викладання основного матеріалу. Здійснено тлумачення основних термінів і понять дослід-

ження. Так, О. Краєвська інтерпретує поняття “комунікативна компетентність” як “динамічну комбінацію знань, умінь, цінностей, інших особистісних якостей, що стають реалізаційними здатностями особи до ефективної діяльності в умовах взаємозв'язку суб'єктів з метою передавання інформації, узгодження дій, спільної діяльності” [8, 337]. Натомість М. Заушнікова тлумачить це поняття як “інтегративне психологічне утворення фахівця, який володіє необхідним комплексом знань та вмінь з психології професійного спілкування, актуалізує позицію безумовного прийняття іншого й ефективно реалізує комунікативну взаємодію в межах свого фаху”. У структурі комунікативної компетентності авторка виокремлює *когнітивний* (психологічні та комунікативні знання і перцептивні здібності), *поведінковий* (комунікативні уміння, навички і здібності) і *емоційний* (соціальні установки, життєвий та комунікативний досвід, система взаємин особистості) компонент [5, 41]. А ось О. Корніяка вважає комунікативну компетентність складовою базової компетентності, яка разом із спеціальними знаннями та досвідом майбутнього фахівця знадобиться для виконання більш складних професійно-значущих завдань та постійного налагодження стосунків між людьми [7, 60].

О. Кучерук виокремлює загальні принципи, що вказують на особливості у застосуванні методів формування комунікативної компетентності: комунікативно-діяльнісного підходу; діалогічності; ситуативної спрямованості формування комунікативних умінь; співпраці; принцип етикетності [10, 79].

Отже, зіставлення різних поглядів учених на інтерпретацію терміна “комунікативна компетентність” дало нам підстави надати власне тлумачення поняття “комунікативна компетентність майбутнього викладача ЗВО” як комплекс навичок, що забезпечують ефективність здійснення взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу, що охоплює такі важливі професійні характеристики сучасного викладача ЗВО, а саме: здатність вести конструктивні дискусії, адаптуватися до різних комунікативних ситуацій, активно слухати, чітко й аргументовано передавати інформацію, організовувати групову взаємодію, а також сприймати й інтерпретувати інформацію з різних джерел.

До складових комунікативної компетентності належать: *психолого-педагогічна компетентність* (усвідомлення і врахування психічних особливостей студентів), *інструментальна компетентність* (здатність послуговуватися інструментами (можливостями) цифрових та інформаційно-комунікаційних технологій для навчання та отримання інформації з різних джерел: вміння працювати з освітніми платформами, чатботами, віртуальними класами тощо); *рефлексивна компетентність* (здатність до самоаналізу і самокорекції в комунікацій-

ній діяльності); *соціолінгвістична компетентність* (знання правил і володіння нормами літературної мови та здатність грамотно, логічно і зрозуміло формулювати думки; вміння адаптувати своє мовлення відповідно до соціальних контекстів, наприклад, залежно від особливостей академічного середовища, рівня підготовленості студентів, враховуючи своєрідність їхньої культури і поведінки).

Усі ці компоненти є взаємопов'язаними і доповнюють один одного, забезпечуючи комплексний підхід до комунікації у професійній діяльності викладача ЗВО.

У сучасному освітньому процесі з метою розвитку комунікативної компетентності майбутнього викладача ЗВО необхідно уміти послуговуватися інструментарієм сучасних новітніх педагогічних технологій. Так, упровадження інноваційних технологій в освіті уможливорює застосування нових підходів, методів та засобів, що забезпечують функціонування інтерактивного, динамічного і гнучкого середовища для навчання. У нашому випадку йдеться про технології, що безпосередньо сприяють розвитку комунікативних компетентностей студентів – майбутніх викладачів ЗВО України. Важливе місце серед них належить інтерактивним методам навчання, адже вони передбачають активну участь здобувачів вищої освіти в освітньому процесі завдяки застосуванню таких форм колективної взаємодії, як: обговорення, дебати, групові роботи та тощо.

Як зазначають А. Турчак та О. Маркова, інтерактивні методи навчання спрямовані на досягнення таких цілей: розвиток і збагачення соціально-особистісного досвіду студентів шляхом залучення їх до міжособистісної взаємодії; створення умов, за яких студенти активно і самостійно здобувають знання з різних джерел, вчаться застосовувати їх для виконання пізнавальних і практичних завдань, розвивають дослідницькі навички та системне мислення; забезпечення комфортного навчального середовища, де студенти відчують свою успішність та інтелектуальні здібності, що робить процес навчання продуктивним і ефективним [12, 223].

Засвідчили свою ефективність дебати та дискусії, адже у їх ході у майбутніх викладачів ЗВО відбувається формування та розвиток навичок аргументації, критичного мислення і самовираження, що сприяє набуттю досвіду у веденні конструктивних діалогів, вміння чітко висловлювати свою позицію та сприймати думки інших. Як ефективний метод організації та здійснення освітньої діяльності, що передбачає цілеспрямоване та спеціально структуроване колективне обговорення конкретного об'єкта (предмета, явища, ситуації, проблеми тощо), яке супроводжується обміном особистими творчими ідеями, життєвим досвідом, відкритими думками та цінними судженнями серед учасників

групи або спільноти, інтерпретує дискусію Н. Кука [9, 224].

І. Бакаленко та Ю. Курилова, аналізуючи дебати як педагогічну технологію, наголошують на тому, що вони виконують унікальні функції, сприяючи розвитку діалогічності сучасної культури, зберігають баланс між відкритим діалогом і критичним аналізом соціальних правил, забезпечують активну взаємодію, обмін ідеями й аргументами, а також стимулюють учасників до співпраці та порозуміння. Формат дебатов не обмежується поверховим обговоренням, а створює умови для глибокого та різнобічного аналізу актуальних проблем [1, 165].

Для обговорення майбутнім викладачам ЗВО можуть бути запропоновані такі дискусійні теми, як: *“Роль викладача в епоху цифровізації: наставник чи фасилітатор?”*, *“Чи виправданим є використання соціальних мереж у освітньому процесі?”*, *“Чи замінять штучний інтелект та освітні платформи викладачів у майбутньому?”*, *“Чи допомагають освітні чатботи зменшити рівень когнітивного навантаження на свідомість студентів?”*, *“Чи етично викладати теми, що суперечать особистим переконанням викладача?”* тощо.

За умови організації освітнього процесу у дистанційному форматі вважаємо доцільним застосовувати, до прикладу, електронну платформу для дебатов *“Debate Island”*, що дасть змогу студентам активно взаємодіяти, висловлювати свої аргументи та контраргументи, обговорюючи освітні теми в реальному часі.

Ще одним засобом у формуванні комунікативної компетентності майбутніх викладачів ЗВО є кейсові технології, що передбачають аналіз реальних ситуацій, на основі яких вони шукають оптимальні рішення, що уможливорює розвиток комунікативних навичок у реальних умовах, спонукає їх до глибшого аналізу подібних ситуацій, сприяє у формуванні практичних навичок розв'язання проблем.

Як слушно зазначає Л. Козак, застосування кейс-методу при підготовці майбутніх викладачів є надзвичайно важливим, оскільки він сприяє їхньому максимальному наближенню до реальних ситуацій професійної діяльності та схвалення відповідних рішень. Завдяки кейс-методу студенти мають змогу опрацьовувати складні професійні питання, розвивати навички виявлення проблем, аналізу та розробки планів дій, що в майбутньому забезпечить їм можливість впевнено діяти в реальних умовах [6, 365].

До прикладу, для вирішення кейсів майбутнім викладачам ЗВО можуть бути запропоновані такі теми: *“Викладач і конфліктний студент”* (завдання для кейсу: а) розробити план бесіди викладача зі студентом; б) визначити, які методи комунікації доцільно застосувати, щоб уникнути конфронтації; в) знайти шляхи мотивації студента), *“Інтерактив-*

на лекція із застосуванням інструментарію цифрових технологій” (завдання для кейсу: а) розробити структуру лекції з інтерактивними елементами; б) обґрунтувати, як обрані технології сприятимуть розвитку комунікативної компетентності студентів; в) продемонструвати один із інтерактивних елементів під час презентації кейсу), “Суперечливі теми в аудиторії” (завдання для кейсу: а) розробити методику модерування таких дискусій; б) скласти правила поведінки для всіх учасників; в) провести рольову гру, демонструючи ефективність стратегії модерування) тощо.

З метою формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців широкого поширення набуло сьогодні впровадження технології гейміфікації, що передбачає застосування елементів гри в освітньому процесі, а саме таких, як освітні ігри та ігрові платформи для забезпечення інтерактивних умов при опануванні навчального матеріалу.

На думку С. Переяславської та О. Смагіної, до основних компонентів гейміфікованого освітнього процесу належать: користувачі (всі учасники, зокрема студенти (для закладів освіти); завдання (дії, що виконують користувачі, та відстеження прогресу у досягненні окреслених цілей); бали (накопичуються в результаті виконання завдань); рівні (користувачі просуваються на основі набраних балів); значки (слугують нагородою за завершення певних дій); ранжування (визначає місце користувачів у загальній системі відповідно до їх досягнень) [15, 252]. Детально аналізують й науково обґрунтовують вчені також елементи гри, що сприяють формуванню механіки гейміфікації (мета, завдання і тести, співпраця, зворотний зв'язок, накопичення ресурсів, винагороди, стан перемоги) [15, 252]. При цьому, освітні ігри є ефективним інструментом для розвитку комунікативних навичок, оскільки в їх ході необхідно активно взаємодіяти, домовлятися про стратегії поведінки й ухвалювати спільні рішення. Перевагами освітніх ігор є значне підвищення мотивації здобувачів вищої освіти до навчання, формування і розвиток критичного мислення та навичок співпраці.

Варіантами освітніх ігор можуть бути: “Дилема в'язня” (гра моделює ситуацію, у якій учасникам потрібно вирішити чи співпрацювати, чи змагатися одне з одним; гравці розподіляються на пари й отримують завдання схвалити рішення, що вплине на їх результат); “Університетська нарада” (учасники виконують різні ролі в освітньому процесі (викладачі, студенти, адміністрація) та обговорюють вигадану проблему, наприклад, зміни у освітньому плані).

Як спосіб гейміфікації, у навчанні застосовуються й ігрові платформи, що надають можливість миттєво отримати зворотний зв'язок, завдяки чому можна змоделювати елементи змагання і

одночас сприяти налагодженню взаємодії між викладачем і студентами, заохочуючи їх до активної участі у навчанні.

Так, варіантами ігрових платформ є: “Kahoot!” (інтерактивна платформа для створення вікторин, опитувань і дискусій); “Canva for Education” (платформа для створення візуального контенту; застосовується для ведення ігор на формування креативності мислення та навичок співпраці, наприклад, створення колажів чи коміксів у групах); “Mentimeter” (платформа для інтерактивного голосування та презентацій); “Role-Playing Simulations (RPS)” (онлайн симуляції для рольових ігор, де учасники перебирають на себе певні ролі й виконують завдання за сценаріями, наближеними до умов реальної дійсності) та багато інших.

Водночас застосування ігрових платформ буде обмеженим при вивченні складного теоретичного матеріалу.

Менш поширеною в Україні, однак досить популярною за кордоном є технологія чатботів. Так, Т. Ait Baha, М. El Hajji, Y. Es-Saady, Н. Fadili зазначають, що використання чатботів значно поліпшує освітній досвід студентів, уможливорюючи для них навчання у власному темпі та з меншим рівнем стресу, ощадити час і підтримувати мотивацію [13].

Як наголошує Р. Вії, впровадження технології чат-ботів надає здобувачам вищої освіти можливості для розвитку навичок і компетенцій, необхідних в епоху глобальної економіки та інформаційних технологій [14].

У контексті проблематики нашого дослідження зауважимо, що чат-боти застосовуються для розвитку діалогових навичок при моделюванні комунікативних ситуацій та симуляції педагогічних сценаріїв. З-поміж переваг у застосуванні цих технологій доцільно вказати на можливість безперервної практики комунікації, надання миттєвих відповідей на запитання студентів, зменшення рівня стресу при спілкуванні.

Проаналізуємо варіанти деяких чатботів та віртуальних помічників, що можуть бути застосовані з метою формування та розвитку комунікативної компетентності майбутніх викладачів ЗВО:

- “Replika”. Серед функціональних можливостей на особливу увагу заслуговують такі: забезпечення практики спілкування (імітація жвавого спілкування з реальними відповідями), створення сценаріїв для обговорення різних тем; розвиток емпатії, навичок активного слухання та емоційного інтелекту;

- “ChatGPT (OpenAI)”. Функціональні можливості охоплюють: імітацію різноманітних комунікаційних стилів; обговорення складних професійних ситуацій та пошук рішень; створення ситуаційних кейсів з метою тренування педагогічної комунікації;

- “Woebot”, який має на меті розвиток емоційного інтелекту та формування вміння висловлювати власні почуття. Серед функціональних можливостей провідними є: спрямування користувача на рефлексію та аналіз ситуації мовлення; застосування когнітивно-поведінкової терапії для розвитку навичок управління емоціями; сприяння саморозвитку.

Висновки. Отже, впровадження сучасних інноваційних технологій в освітній процес ЗВО сприяє ефективному розвитку комунікативної компетентності майбутніх викладачів. Кейс-технологія, дебати, дискусії, застосування цифрових інструментів, гейміфікації забезпечують умови для активного обміну інформацією, формування навичок міжособистісного спілкування, розвитку критичного мислення, ефективної взаємодії та співпраці. Застосування цих технологій уможливить для майбутніх викладачів ЗВО України оволодіння необхідним для ефективного комунікативного впливу на студентську аудиторію практичним досвідом.

Перспективами для подальших розвідок є дослідження впливу психічних бар’єрів у застосуванні інноваційних технологій на формування комунікативної компетентності майбутніх викладачів ЗВО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакаленко І., Курилова Ю. Дебати як інноваційна педагогічна технологія в системі підготовки вчителів української мови і літератури. *Український педагогічний журнал*. 2024. № 4. С. 163–180.
2. Боровець О.В. Формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. *Інноватика у вихованні*. 2016. № 4. С. 82–89.
3. Васюківська Г. Формування комунікативної компетентності особистості як основна проблема сучасної лінгводидактики. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Педагогічні науки*. 2016. № 1. С. 33–38.
4. Єжижанська Т.С., Осадча М.П. Проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців. *Наукові записки Національного університету Острозької академії. Сер.: Культура і соціальні комунікації*. 2012. № 3. С. 23–31.
5. Заушнікова М.Ю. Психологічні умови формування комунікативної компетентності майбутнього логопеда: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 – педагогічна та вікова психологія. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. Київ, 2021. 249 с.
6. Козак Л.В. Кейс-метод у підготовці майбутніх викладачів до інноваційної професійної діяльності. *Освітлогічний дискурс*. 2015. № 3. С. 153–162.
7. Корніяк О.М. Вивчення розвитку комунікативної компетентності студентів. *Психолінгвістика: зб. наук. праць ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”*. 2009. Вип. 3. С. 60–69.
8. Краєвський О.Д. Формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців у реаліях і перспективах інформаційного суспільства. *Сучасні інформаційні тех-*

нології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми. 2012. № 32. С. 336–343.

9. Кукса Н.Г. Використання дискусії як інтерактивної технології серед студентів-фармацевтів на заняттях дисципліни “Українська мова (за професійним спрямуванням)”. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2023. № 209. С. 222–227.

10. Кучерук О.А. Методи формування комунікативної компетентності в процесі дидактичного дискурсу. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2010. Вип. 53. С. 77–81.

11. Мирончук Н., Антонова О. Формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя в умовах змішаної форми навчання. *Перспективи та інновації науки*. 2023. № 1. С. 19.

12. Турчак А.Л., Маркова О.В. Використання інтерактивних електронних ресурсів у дистанційному навчанні майбутніх вчителів фізичної культури і тренерів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 206. С. 221–227.

13. Ait Baha T., Hajji M.El, Es-Saady Y., Fadili H. The impact of educational chatbot on student learning experience. *Education and Information Technologies*, 29 (8), 2024. pp. 10153–10176. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10639-023-12166-w>

14. Bii P. Chatbot technology: A possible means of unlocking student potential to learn how to learn. *Educational Research*, 4 (2), 2013. pp. 218–221. URL: https://www.researchgate.net/publication/291813780_Chatbot_technology_A_possible_means_of_unlocking_student_potential_to_learn_how_to_learn

15. Perejaslavskaya S., Smahina O. Гейміфікація як сучасний напрям вітчизняної освіти. Електронне наукове фахове видання “Відкрите освітнє Е-середовище сучасного університету”. 2019. С. 250–260. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s24>

REFERENCES

1. Bakalenko, I. & Kurylova, Yu. (2024). Debaty yak innovatsiina pedahohichna tekhnolohiia v systemi pidhotovky vchyteliv ukrainiskoi movy i literatury [Debate as an innovative pedagogical technology in the system of training teachers of Ukrainian language and literature]. *Ukrainian Educational Journal*. No. 4. pp. 163–180. [in Ukrainian].
2. Borovets, O.V. (2016). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnix pedahohiv u protsesi profesiinoi pidhotovky [Formation of communicative competence of future teachers in the process of professional training]. *Innovation in Education*. No. 4. pp. 82–89. [in Ukrainian].
3. Vaskivska, H. (2016). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti osobystosti yak osnovna problema suchasnoi linyvodydaktyky [Formation of communicative competence of the individual as the main problem of modern linguistic didactics]. *Scientific Bulletin of the Lesya Ukrayinka Eastern European National University. Pedagogical Sciences*. No. 1. pp. 33–38. [in Ukrainian].
4. Iezhyzhanska, T.S. & Osadcha, M.P. (2012). Problemy formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnix fakhivtsiv [Problems of forming communicative competence of future specialists]. *Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy. Ser.: Culture and Social Communications*. No. 3. pp. 23–31. [in Ukrainian].

5. Zaushnikova, M.Iu. (2021). Psykholohichni umovy formuvannia komunikativnoi kompetentnosti maibutnoho lohopeda [Psychological conditions for the formation of communicative competence of a future speech therapist]. *Candidate's thesis*. Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University. Kyiv, 249 p. [in Ukrainian].
6. Kozak, L.V. (2015). Keis-metod u pidhotovtsi maibutnikh vykladachiv do innovatsiinoi profesiinoi diialnosti [Case method in preparing future teachers for innovative professional activities]. *Educological discourse*. No. 3. pp. 153–162. [in Ukrainian].
7. Korniiaka, O.M. (2009). Vyvchennia rozvytku komunikativnoi kompetentnosti studentiv [Studying the development of students' communicative competence]. *Psycholinguistics: Collection of Scientific Works of the State Higher Educational Institution "Pereyaslav-Khmelnytskyi State Pedagogical University named after Hryhoriy Skovoroda"*. Vol. 3. pp. 60–69. [in Ukrainian].
8. Kraievska, O.D. (2012). Formuvannia komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh fakhivtsiv u realiiakh i perspektivakh informatsiinoho suspilstva [Formation of communicative competence of future specialists in the realities and prospects of the information society]. *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, No. 32, pp. 336–343. [in Ukrainian].
9. Kuksa, N.H. (2023). Vykorystannia dyskusii yak interaktyvnoi tekhnolohii sered studentiv-farmatsevtiv na zaniattiakh dystsypliny "Ukrainska mova (za profesiinym spriamuvanniam)" [The use of discussion as an interactive technology among pharmacy students in classes of the discipline "Ukrainian language (by professional direction)"]. *Scientific notes. Series: Pedagogical Sciences*. No. 209. pp. 222–227. [in Ukrainian].
10. Kucheruk, O.A. (2010). Metody formuvannia komunikativnoi kompetentnosti v protsesi dydaktychnoho dyskursu [Methods of forming communicative competence in the process of didactic discourse]. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal*. No. 53, pp. 77–81. [in Ukrainian].
11. Myronchuk, N. & Antonova, O. (2023). Formuvannia komunikativnoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia v umovakh zmishanoi formy navchannia [Formation of communicative competence of a future teacher in conditions of blended learning]. *Prospects and innovations of science*. No. 1. p. 19. [in Ukrainian].
12. Turchak, A.L. & Markova, O.V. (2022). Vykorystannia interaktyvnykh elektronnykh resursiv u dystantsiinomomu navchannia maibutnikh vchyteliv fizychnoi kultury i treneriv [The use of interactive electronic resources in distance learning for future physical education teachers and coaches]. *Scientific notes. Series: Pedagogical Sciences*. Vol. 206. pp. 221–227. [in Ukrainian].
13. Ait Baha, T., Hajji, M.El, Es-Saady, Y. & Fadili, H. (2024). The impact of educational chatbot on student learning experience. *Education and Information Technologies*, 29 (8), pp. 10153–10176. Available at: <https://link.springer.com/article/10.1007/s10639-023-12166-w> [in English].
14. Bii, P. (2013). Chatbot technology: A possible means of unlocking student potential to learn how to learn. *Educational Research*, No. 4 (2), pp. 218–221. Available at: https://www.researchgate.net/publication/291813780_Chatbot_technology_A_possible_means_of_unlocking_student_potential_to_learn_how_to_learn [in English].
15. Perejaslavska, S. & Smahina, O. (2019). Heimifikatsiia yak suchasnyi napriam vitchyznianoї osvity [Gamification as a Modern Direction of Domestic Education]. *Electronic Scientific Professional Journal "Open educational e-environment of modern University"*. pp. 250–260. DOI: <https://doi.org/10.28925/2414-0325.2019s24> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 17.02.2025

"Пам'ятай, сьогодні – це те "завтра", про яке ти хвилювався вчора".

Дейл Карнегі
американський психолог, педагог

"Будьте самі шукачами, дослідниками. Не буде вогника у вас – вам ніколи запалити в інших".

Василь Сухомлинський
український педагог, публіцист

"Загляньте у свої власні душі і знайдіть в них іскру правди, яку Бог помістив в кожне серце і з якої, тільки ви самі зможете роздмухати полум'я".

Сократ
грецький філософ

"Мистецтво навчання – це мистецтво сприяти відкриттю".

Марк Ван Дор
американський поет, письменник

